LA QÜESTIÓ NACIONAL A CATALUNYA, 1919 - 1930

Jaume Serra i Carné

Acabada la primera guerra mundial la qüestió de les nacionalitats -que havia estat un dels detonadors del conflicte- ocupà un lloc important en la discussió política a través del tractat de Versalles i de la Societat de Nacions. Era reconegut el dret de les minories nacionals a la seva autonomia. La pau es veia amenaçada si persistien els irredentismes nacionals. Les solucions imposades, però, no sempre foren viables. A les acaballes de la guerra s'originà arreu d'Europa una intensa convulsió revolucionària que sacsejà la societat capitalista europea. Només a l'antic imperi tsarista triomfà la revolució que, capitalitzada pels bolxevics, donà solució almenys formal al problema de les nacionalitats que formarien la URSS.

A Catalunya durant 1918 i principis de 1919 s'havia fet una forta campanya d'agitació nacionalista, dirigida per la Lliga Regionalista, per reivindicar un Estatut d'Autonomia. L'actitud del Govern central va ser de tancament i rebuig. Les classes dirigents castellanes promogueren fortes campanyes anticatalanes (1).

Començat l'any 1919 la mobilització catalana queda frenada i desaparegué perquè començava amb la vaga de la Canadenca un llarg i paorós enfrontament de classes mai no vist i que amb intensitat variant perduraria fins al setembre de 1923. (2). La CNT, dins la qual estava organitzada la major part del proletariat català, assolia llavors el vèrtex del seu poder i es disposava a lluitar pel millorament de la condició obrera escandalosament agreujada per les seqüeles de la guerra. La CNT, a més, estava esperonada per l'exemple de la revolució soviètica (3).

La Lliga Regionalista decidí suspendre el moviment per l'Autonomia, calia el suport total del Govern central. Els regionalistes es vincularen a Madrid i es lligaren cada vegada més amb la monarquia, en progressiva descomposició, per tal de frenar la subversió social i defensar els seus interessos de classe. Així el seu suport a la Dictadura no serà fortuït. Del 1919 al 1922 hi ha una quasi contínua suspensió de les garanties constitucionals. La mateixa activitat política constitucional s'esvaeix. La vida pública catalana està presidida pels conflictes socials. Amb la Dictadura la vida política també estarà ofegada. Malgrat tot hi ha una intensa efervescència subterrània que arriba a cristal.litzar en diverses alternatives que no poden desenvolupar-se.

L'esquerra política catalana es troba en una situació que l'aïlla i la fa inoperant. Entre una classe obrera apolítica i exasperada i una petita burgesia atreta per la dreta i atordida pel conflicte social, les seves possibilitats d'acció i d'atracció són escasses.

Així passava amb el Partit Republicà Català que, accentuant el radicalisme republicà i català, intentà establir ponts amb l'obrerisme -adhesió a la III Internacional-. Layret (4) encara tenia esperances d'establir el lligam amb el sindicalisme abans de ser assassinat. Aquest intent fracassat i la repressió desferen el partit que si bé continuà fins el 1931, a la pràctica desaparegué.

En els sectors catalanistes es produeix un desajust entre el moviment d'agitació nacionalista, la consciència desvetllada i la claudicació dels regionalistes. Apareix en alguns sectors un nacionalisme català més radical. Calia un nou partit capaç de

canalitzar-lo donada l'escassa incidència del PRC. En aquest context, el febrer del 1919, apareix la Federació Democràtica Nacionalista (5). Macià intenta llençar "un programa i una organització que assumís l'aliança entre la petita burgesia i la classe obrera sota una fórmula de radicalisme nacional i social. Aquest seria el programa assumit primer per la FDN i després per Estat Català" (Molas ob. cit. pàg. 138). Aquest programa de revolució democràtico-burgesa no arribà a incidir en la societat catalana. La resistència del poder central a qualsevol autonomia, la restricció de llibertats i la crisi social transformaren el marc polític i social i ofegaren el nou partit.

En definitiva, ni l'alternativa oferida pel PRC ni la de la FDN "no tenia prou dinamisme ni prou força per imposar-se com a alternativa real a la Lliga. Només la confluència de les dues línies podria arribar a variar la relació de forces polítiques i permetre la incorporació de les masses catalanes a la política" (Molas íd. pag. 138.)

MIRADOR

SETMANARI DE LITERATURA, ART I POLITICA

Preu: 20 cèntims - Pelai, 62. Telèfon 15300. - Subscripció: 2'50 pessetes trimestre

DEL MOMENT ACTUAL

Les esquerres catalanes

Els Dijous Blancs

El Sol i La Voz, de Madrid, en mans d'un grup de capitalistes reaccionaris? — Aquesta setmana ha tornat a córrer aquest

L'OPINIÓ

1923

ALBA

CAMBÓ

Es dóna com a cosa certa que la Monarquia intentarà la tardor vinent un darrer esforç per sostenir-se entregant el Poder, aquesta vegada sense necessitat de simular un nou cop d'Estat, al senyor Santiago Alba, aquell que fou anomenat

Per bé que, de vegades, hi ha certes enganyifes que, en el fons complauen l'enganyat.

Sigui com vulgui el cas és que el general Berenguer, com hem predit nosaltres moltes vegades, no podrà fer les eleccions.

Veurem si el nou Ministeri ar-

La crisi del catalanisme de dreta s'accentua amb la incorporació de Cambó al Govern de concentració del 1921. Es fa palès que la Lliga apuntala un règim que trontolla només per defensar els seus interessos. Aquest fet acaba de desenganyar la Joventut Nacionalista que convoca la Conferència Nacional Catalana pel juny del 1922. Es condemna la Lliga i es reivindica la tradició nacionalista, liberal i democràtica. Es discutí i rebutjà la proposta que el nacionalisme català tingués com a objectiu la creació d'un Estat Català. D'allí sorgí Acció Catalana que, sense apartar-se massa dels postulats teòrics de la Lliga, es decantà vers un treball de base: "Catalunya endins".

La impossibilitat de crear un front únic catalanista d'esquerres i la frustració política menaren el grup format entorn de Macià a crear el 1923 Estat Català, nova organització formada a partir de la FDN que agrupava el catalanisme radical. Estat Català adopta la via independentista per l'acció armada, insurreccional. La solució proposada és la desintegració de l'Estat espanyol i la formació d'Estats lliures i sobirans units per un pacte confederal que permetés la separació. I això junt amb un avançat radicalisme social; d'aquí la doble militància, a vegades, dins EC i dins la Unió Socialista de Catalunya. Macià es convertí durant la Dictadura en el símbol de la lluita per la llibertat de Catalunya davant dels catalans i del món. Hi contribuïren accions com les de Prats de Molló, el procés de París, el viatge a l'URSS i l'Assemblea de l'Havana.

S'havia intentat (Martí i Julià, Alomar, Serra i Moret) conduir algun sector del catalanisme cap a posicions socialitzants. En fracassar, alguns ingressaren al socialisme i maldaren per dur-lo cap a una comprensió de la qüestió nacional (Serra i Moret, Comorera). Consideraven que calia entroncar catalanisme i socialisme perquè ambdós poguessin arrelar en la classe obrera. Això semblà viable durant un temps (1916-1920), però el 1920 es produí un viratge de la directiva del PSOE que s'anà distanciant de la catalana. El socialisme espanyol i el catalanisme apareixien incompatibles. D'aquí la creació el 1923 de la Unió Socialista de Catalunya (6). La USC nasqué com una renovació del socialisme a Catalunya degut a una diferent valoració del catalanisme i de l'anarcosindicalisme. La USC aspirava a ser el partit dels socialistes catalans. El trencament, no desitjat va ser inevitable. Inicialment s'intentà atreure el sector moderat de la CNT per crear un front únic obrer. Però la USC s'estavellà davant l'apoliticisme de la CNT dins la qual prevalia l'anarquisme pur, la situació asfixiant de la Dictadura, l'oportunisme del PSOE i la mateixa moderació de la USC. Al 1926 deixava d'existir com a partit.

"Allunyats alhora d'una CNT irreformable i de la majoria del socialisme espanyol, és explicable que la USC caminés, els darrers anys de la Monarquia cap a una aliança amb l'esquerra catalanista burgesa, contrastant la seva posició inicial. Sobretot, aquesta es va fer irresistible quan el republicanisme catalanista superà, en part, la seva atomització paralitzadora en constituir-se l'Esquerra Republicana de Catalunya" (7).

Serà a partir de la influència de la revolució russa sobre la CNT que sorgirà un nou grup (Maurín, Nin, Arlandis) que a través dels Comitès Sindicalistes Revolucionaris (1922) de la CNT i a través de "La Batalla" impulsaran la polititització dins la CNT i constituïren el primer nucli comunista català que tingué unes febles i conflictives relacions amb el comunisme espanyol amb qui trencà el 1930. Serà aquest nucli el que acostarà amb força real el proletariat marxista i el catala-

nisme. Al 1930 s'unificaren en el Bloc Obrer i Camperol la Federació Comunista Catalano-Balear i el Partit Comunista Català. L'elaboració teòrica del BOC sobre la qüestió nacional està en la línia dels escrits de Lenin i Stalin sobre la qüestió . Maurín formula la teoria de les tres etapes del catalanisme segons el predomini en cada una d'elles de les diverses classes socials. El BOC creu necessari que l'Estat espanyol es desintegri per tal que cada nacionalitat sigui lliure per arribar a constituir la Unió de Repúbliques Socialistes d'Ibèria. Arribar a l'autodeterminació, doncs, només podia ser obra del proletariat, de la revolució socialista. (8). El BOC és partidari sense reserves del dret de tots els pobles a l'autodeterminació. No així Nin i l'Esquerra Comunista que són contraris al dret indiscriminat de tots els pobles a l'autodeterminació; només en són partidaris quan, com en el cas de Catalunya, el moviment nacional és progressiu socialment i política. Són contraris a la desintegració de l'Estat espanyol i també de fomentar el nacionalisme allà on és poc viu. (9).

En la lluita contra la Dictadura i la Monarquia confluïren els esforços d'un ampli ventall de forces polítiques catalanes que anava des d'Acció Catalana fins als sindicalistes. La coordinació es concretà en múltiples ocasions. Al maig de 1930 apareix el Manifest d'Intel.ligència Republicana. El Pacte de Sant Sebastià, agost de 1930, significa l'entroncament de l'oposició catalana amb l'espanyola i representa "el compromís formal contret per tots els presents respecte a la solució de la qüestió catalana a base del principi d'autodeterminació concretada en el projecte d'Estatut" (10).

Ja abans de la Dictadura la dreta havia perdut l'hegemonia dins el catalanisme. Els errors i la incapacitat de la Lliga per un costat, la lluita constant i els diversos intents d'alternativa proposats per l'esquerra nacionalista per una altra banda van fer que el nacionalisme català passés definitivament a mans del republicanisme i de les esquerres en general. La caiguda de la Dictadura i de la Monarquia produïren un buit polític que fou ocupat per un conjunt de forces polítiques que recolliren l'herència nacionalista, democràtica, republicana, federalista i obrerista de la Catalunya progressista.

NOTES

1.– Robledo, Ricardo. "La hostilidad castellana frente al catalanismo" Ponència presentada al Ier. Col.loqui de "Recerques".

2.– Balcells, Albert "El sindicalisme a Barcelona 1916-1923". Nova Terra 1966.

3.– Termes, Josep "Repercussions de la revolució d'octubre a Catalunya". Serra d'Or. Desembre de 1967.

4.– Ferrer, Joaquim. "Layret". Nova Terra. També Balcells, Albert "La figura de Francesc Layret dins la història de Catalunya". Serra d'Or. Març 1971.

5.– Molas, Isidre. "La Federació Democràtica Nacionalista (1919-1923)" Recerques, Nº 4.

6.— Martín, J-Ll. "La Unió Socialista de Catalunya (1923-1936)". Recerques 4.

7.— Balcells, Albert. "Ideari de Rafael Campalans". Pòrtic. 1973.

8.— Bonamusa, Francesc. "El Bloc Obrer i Camperol" Curial 1973.

9.— Pagès, Pelai "L'Esquerra Comunista davant el problema de les nacionalitats". Ier. Col.loqui "Recerques".

10.— Gonzàlez Casanova, J-A. "Federalisme i Autonomia a Catalunya (1868-1938). Curial. 1974.

MORÍ EL COMTE GUIFRED A SANTPEDOR ?

Albert Benet i Clarà

La mort del comte Guifred durant molts anys havia estat una incògnita, però des de finals de segle passat s'han anat traduint nous textos de cronistes àrabs, un dels quals, Ibn Hayyan ens ha donat no tan sols la data de la mort del comte Guifred, sinó la causa i el lloc on ocorregué. Fins aquest moment sols sabíem el dia i el mes, l'11 d'agost, mentre que no hi havia unanimitat quant a l'any, que anava del 898 al 914. Ara sabem que ocorregué l'11 d'agost del 897. La causa també està clara, morí a resultes d'una llançada que li donà el senyor de Lleida, en una batalla, després que aquest cremés el castell d'Aura, residència del comte.

El principal problema de tot aquest episodi ha estat identificar aquest castell d'Aura, però abans d'endinsar-nos en la possible ubicació d'aquest castell al Bages, anem a veure que ens diu aquest historiador àrab sobre la mort del comte Guifred: "I aquest any (897) Llop ib Muhammad el Kasi, senyor de la Frontera Superior, combaté el castell d'Aura dels termes de Barcelona, residència del tirà franc. S'apoderà del castell i el cremà; oprimí l'enemic i en trobar-se amb el Guifred ibn Almondir, pare de Sunyer, comte d'aquella regió, el derrotà desfent les seves tropes i Llop ferí Guifred, en aquell mateix dia i encontre, d'una llançada, de la qual morí al cap d'alguns dies" (1).

Tenim, per tant, un castell, el d'Aura, que també pot ser transcrit per Ora, i una zona, els termes o territori de la jurisdicció del comte de Barcelona. Aleshores ens cal un castell amb un nom semblant dintre dels comtats fronterers que estiguessin en aquell moment sota el govern del comte Guifred, de fet ho eren tots, excepte els del Pallars i del Ribagorça, tant el podem ubicar al de Barcelona, d'Osona-Manresa, de Cerdanya com al d'Urgell. Fins ara han estat proposats dos llocs. Primerament se'l va situar a l'altra banda del Tibidabo, a Valldaura, però s'ha adduït en contra que aquest topònim és molt posterior (2), a més, afegim nosaltres, no figura mai com a castell. Recentment s'ha centrat l'acció al castell de Besora, al comtat d'Urgell, a la vall de l'Aigua d'Ora, a la comarca del Solsonès (3), si bé no es dóna cap raó per sostenir aquesta identificació.

Nosaltres proposem la identifica-